

TA'LIM FAOLIYATIDA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI

Talaba: Rayimnazarova Durdona G'oyibnazar qizi

Ilmiy rahbar: Axmadov Dilshod Jo'raxon o'g'li

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

O'zbekiston, Chirchiq shahri

E-mail: d_axmadov@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovasion ta'lim texnologiyalari va ularning pedagogik asoslari o'rganilib, o'quv jarayonida zamonaviy-interfaol o'qitish usullaridan samarali foydalanish yo'llari tadqiq etilgan. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar bilimlarini mustahkamlashda qo'llaniladigan innovasion texnologiyalarning samarali qo'llash uslublari tahlil qilingan.

Annotatsion: This article examines innovative educational technologies and their pedagogical basis, as well as ways to effectively use modern-interactive teaching methods in the learning process. It also analyzes the effective use of innovative technologies used to strengthen the knowledge of students studying in higher education institutions.

Kalit so'zlar: modernizatsiyalash, ta'lim jarayonini modernizatsiyalash, texnologiya, pedagogik texnologiya, texnologiyalashtirish, ta'lim jarayonini texnologiyalashtirish, tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish, innovatsiya, novatsiya, innovasion ta'lim texnologiyalari, innovasion jarayon, ta'limiy innovasion jarayon, ta'limiy innovasion jarayon bosqichlari.

Keywords: modernization, modernization of the educational process, technology, pedagogical technology, technology, technology of the educational process, technology of the educational process, innovation, innovation, innovative educational technology, innovation process, educational innovation process, stages of educational innovation process.

Kirish. Ayni vaqtda Respublika ijtimoiy hayotiga shiddatli tezlikda axborotlar oqimi kirib kelmoqda va keng ko‘lamni qamrab olmoqda. Axborotlarni tezkor sur‘atda qabul qilib olish, ularni tahlil etish, qayta ishlash, nazariy jihatdan umumlashtirish, xulosalash hamda tinglovchiga yetkazib berishni yo‘lga qo‘yish ta‘lim tizimi oldida turgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ta‘lim-tarbiya jarayoniga pedagogik texnologiyani tadbiq etish yuqorida qayd etilgan dolzarb muammoni ijobiy hal etishga xizmat qiladi. Ta‘lim jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligini baholash ham muhim ahamiyatga ega. Izchillik bilan rivojlanib borayotgan fan-texnologiyalar uzluksiz va zamonaviy yangi fan-texnologiya yutuqlariga asoslangan bugungi jamiyatda bunday holat oddiy ijtimoiy ong, tafakkurning o‘shishi natijasi sifatida qaralishi kerak. Bu o‘rinda xulosalarni tahlil qiladigan bo‘lsak, oliy ta‘lim yetishtirib berayotgan “mahsulot”ga “xaridor”larning talabi o‘z yo‘nalishiga ega bo‘lib, quyidagicha ko‘rinishlarda namoyon bo‘lmoqda:

birinchidan – o‘z mavqeini yaratish va mustahkamlash uchun ijtimoiy nufuzli toifaga ega bo‘lgan davlat diplomini olishga harakat qilayotgan shaxslarning salmog‘i;

ikkinchidan – ma‘lum toifadagi diplomga ega bo‘la turib, nufuzli oliy o‘quv yurtlarining diplomlarini qo‘shimcha olishga harakat qiluvchilar ko‘lami;

uchinchidan – faqat ilm olishga intilayotgan va juda kamchilikni tashkil etadigan shaxslar salmog‘i;

to‘rtinchidan – kasb o‘rganishga intiluvchilar ko‘lami, bu guruhdagi shaxslar miqdori ko‘pchilikni tashkil etib, aynan bozor sharoitida tobora izchillik bilan ortib borayotgan shu guruh a‘zolari ta‘lim sifatini ko‘tarishga o‘z ta‘sirini o‘tkazishlari mumkin.

Shuni qayd etish joizki, bugungi kunda “mehnat bozori”da oliy ta‘lim muassasalarini bitirib chiqqan mutaxassislarga yetarli miqdorda ish o‘rinlari yaratilmaganligi sababli nafaqat bugun, balki kelajakda ham ish topish muammoligicha qoladi. Natijada yangicha yashash tushunchalarini o‘zlarida singdirgan va nufuzga erishish maqsadida bilim olgan yoshlarning ijtimoiy mavqeiga putur yetishi salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

- Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology)

Oliy ta'limni isloh qilish muammolarining tahlili shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimi alohida tarmoq sifatida e'tirof etilmoqda. Natijada turli konsepsiya va qarashlar kelib chiqmoqda, masalan yirik oliy ta'lim muassasalarining o'rtacharoqlariga nisbatan munosabati, ta'limga bo'lgan tarmoqlarning munosabatlari, hududiy ta'lim muassasalarining o'zlari haqidagi yuqori fikrlari kabi ziddiyatlar mavjud. Ta'lim tizimini modernizatsiyalash ijtimoiy, iqtisodiy muammolardan ajralgan holda, tarmoq muammo sifatida qaralmasligi lozim. Ta'lim sohasida hozircha o'z yechimini topmagan muammolardan biri ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va boshqaruv tizimi tomonidan oliy ta'lim muassasalarining ba'zi mutaxassisliklar bo'yicha yetarli darajada kadrlar tayyorlab berayotganiga qaramay, hozirga qadar ushbu mutaxassislarga nisbatan ish beruvchilar tomonidan talabning yuqori ekanlidir. Ammo ushbu muammolar avvaldan mavjud bo'lib, uning negizini mutaxassislik haqidagi tushuncha emas, balki mutaxassis tayyorlash texnikasi va sifati belgilaydi.

Birinchidan, har yili yangi mutaxassisliklar vujudga kelishining ortib borishi va ta'lim muassasalarining mazkur ko'rsatkich darajasida faoliyat yurita olmasligiga oid ma'lumotlarning mavjudligi; ikkinchidan, hozirgi zamon va bozor iqtisodiyotining talabiga binoan, intellektual salohiyatli xodim har 5 yilda o'z kasbini o'zgartirishi jahon tajribasida ijobiy baholanmoqda. Uchinchidan, statistik ma'lumotlarga ko'ra, kasbiy nufuzning o'sishida erishilgan yutuqlar diplom bo'yicha egallangan mutaxassislikka aksariyat hollarda to'g'ri kelmasligi kuzatilmoqda, bundan xulosa qilish mumkinki, ta'lim muassasasi kadrlari tayyor mutaxassis qilib yetishtirib bera olmaydi, ular ish joylarida sinovdan, amaliyot tajribalaridan, o'tganlaridan keyin shakllanadilar, demak shaxs o'zligini namoyon qilishi hamda o'zi yoqtirgan kasbda faoliyat yuritishi natijasida muayyan yutuqlarga erishishi ma'lum bo'ldi.

Demak, ta'lim sohasidagi bugungi mavjud holatdan kelib chiqib izchil chora-tadbirlar qo'llash va ta'lim tizimini mehnat bozori kon'yukturasi o'zgarishini hisobga olgan holda o'zgartirishni taqozo qiladi.

Tahliliy materiallarga tayanib shuni ta'kidlash joizki, zamonaviy oliy ta'lim tizimi yoshlarni mafkuraviy tarbiyalashga, ta'lim mazmunini va tashkiliy tuzilishini takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Yetuk mutaxassisni ta'lim muassasalari

tarbiyalab bera olmaydi, yetuk mutaxassis darajasiga erishish uchun bitiruvchi ma'lum amaliyot davri va sinov bosqichlarini o'tashi zarur. Bu o'rinda oliy ta'lim muassasalarida o'qish davridayoq mehnat faoliyatini boshlab yuborgan tahsil oluvchilarni alohida hisobga olish kerak, chunki ular har xil davlat va nodavlat tashkilotlarida ishlab, amaliyotdagi faoliyatini o'quv dasturlari bilan solishtirish imkoniyatiga egadir, natijada tahsil oluvchi o'qitilayotgan fanlar majmuasidan, fan dasturlaridan ayrim hollarda qoniqish hosil qilmaydi va dasturlarga o'zgartirishlar kiritish kerak deb hisoblaydi. Bu esa, o'z navbatida oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilariga noqulayliklar tugdirishi ham mumkin, chunki erkin bozor munosabatlari davrida har xil mulkchilikka ega bo'lgan korxonalarining o'z qiziqishlaridan kelib chiqib olib borayotgan faoliyat doirasini fan dasturlarida qamrab olish qiyin va maqsadga muvofiq emas.

- Tahlil va natijalar (Analysis and results)

Pedagogik texnologiyalarning imkoniyatidan kelib chiqqan holda ularni amaliyotga tatbiq etishning samaradorligini bir qator mezonlar bilan aniqlash mumkin.

- ta'lim, tarbiya va shaxsni rivojlantirish vazifalarining o'zida yaxlit aks ettira olishi;

- o'zida zamonaviy fan va texnika darajalarini ifodalay olishi;

- g'oyaviy jihatdan talabalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos kelishi;

- o'quv materialining zarur axborotlar bilan to'liq ta'minlanganligi;

- o'qitish jarayonida rang-barang metod va vositalarni qo'llash imkoniyatini ta'minlaganligi;

- ta'limning ko'rgazmaliligi va barcha uchun ochiqligini ta'minlash tamoyiliga egaligi;

- ko'p funksiyali ta'lim vositalaridan foydalanish va ularni oson ekspluatatsiya qilish imkoniyatining mavjulichligi;

- pedagogning talabalarga mustaqil ishlarni samarali tashkil etishga ko'malashish darajasi

O'qitish tizimida pedagogik texnologiyalarini samarali qo'llash pedagogning kasbiy kompetentligiga ham bog'liq. Shu sababli pedagogik texnologiyalarning samaradorligini pedagog tomonidan ularning qo'llanilishiga ko'ra ham baholash mumkin.

- *pedagogning texnologik madaniyatga egaligi;*
- *pedagogning pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida tajribaga egaligi;*
- *pedagog tomonidan pedagogik texnologiyalarga "ijodiy" o'zgarishlar kiritilishi*

va ularning qayta shakllantirilishi;

- pedagogik texnologiyalarni ta'lim amaliyotiga tatbiq etishda o'qituvchi va talabalar o'rtasida o'zaro hamkorlik negizida muvaffaqiyatli vaziyatlarning qaror topganligi;

- pedagogik texnologiyalarning tarkibiy qismlari o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik;

- pedagogik texnologiyalarning talabalar va pedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta'minlashdagi imkoniyatlarga egaligi;

- talabalar o'quv-bilish faoliyatining ijobiy ahamiyat kasb etishi

- Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations)

Yuqoridagilar asosida quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

- jamiyatda "innovatsiya" va "innovasion faoliyat" tushunchalarini mazmun va mohiyatini anglashi uchun zarur bo'lgan bilim. Ko'nikma va malakalar bilan qurollantirish ko'lamini kengaytirish;

- yangi qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunning mazmun va mohiyatini ommaga yetkazish borasidagi ishlarni yanada jadallashtirish;

- Yangi O'zbekiston qurishning asosini bilimlarga asoslangan innovasion iqtisodiyot tashkil etilishini nazarda tutgan holda, barcha sohalarni rivojlantirishda innovasion faoliyatga urg'u berish;

- innovasion infratuzilmaning sub'yektlari innovasion texnologik park, texnologiyalar transferi markazi, innovasion klaster, venchur tashkiloti, innovatsiya markazi kabilari o'rtasida ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni jadal rivojlanishini ta'minlash;

- innovasion klasterlar faoliyatlarini tizimli tashkil etish kabilarni

amalga oshirish natijasida Respublikada innovasion faoliyat yanada rivojlanadi va uning oqibatida innovasion faoliyatning sifati va samaradorligi ta'minlanadi. Yangi innovatsiyalar paydo bo'ladi, insonlar yangilikka intiladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Innovation faoliyat to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-630-son.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 23.09.2020 yil O‘RQ- 637-son.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-576-son.
4. Mirziyoyev Sh.M. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – T.2018, 19-20-betlar.
5. Shumpeter Y. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. M., Direkt-Media, 2007. 4.
6. Santo B. Innovatsiya i globalnyy intellektualizm // Innovasii. — 2006. —№ 9; 5.
7. Fatxutdinov R. Innovatsionnyy menejment. 6-ye izd. – SPb.: Piter, 2008.
8. Kondratyev N.D. Problemy ekonomicheskoy dinamiki. – M.: Ekonomika, 1989;
9. Innovasii: teoriya, mexanizm, gosudarstvennoye regulirovaniye: Uchebn. posobiye /Pod red. Yu.V. Yakovsa. – M.: RAGS, 2000.
10. Balabanov I. Innovatsionnyy menejment. Piter, 2001.
11. Kantorovich L. Sistemnyy analiz i nektoriye problemy nauchno-texnicheskogo progressa. M.:Nauka, 1986.
12. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S. A. Pedagogik texnologiya asoslari: Qo‘llanma.– T.:O‘qituvchi, 2004. – 104 b.
13. G‘affarov E. Innovatsiya, ijtimoiy innovatsiya va innovation faoliyat: ilmiy-nazariy yondashuvlar. NamDU ilmiy axborotnomasi. 2019 yil, 10-son. 153-157 betlar.